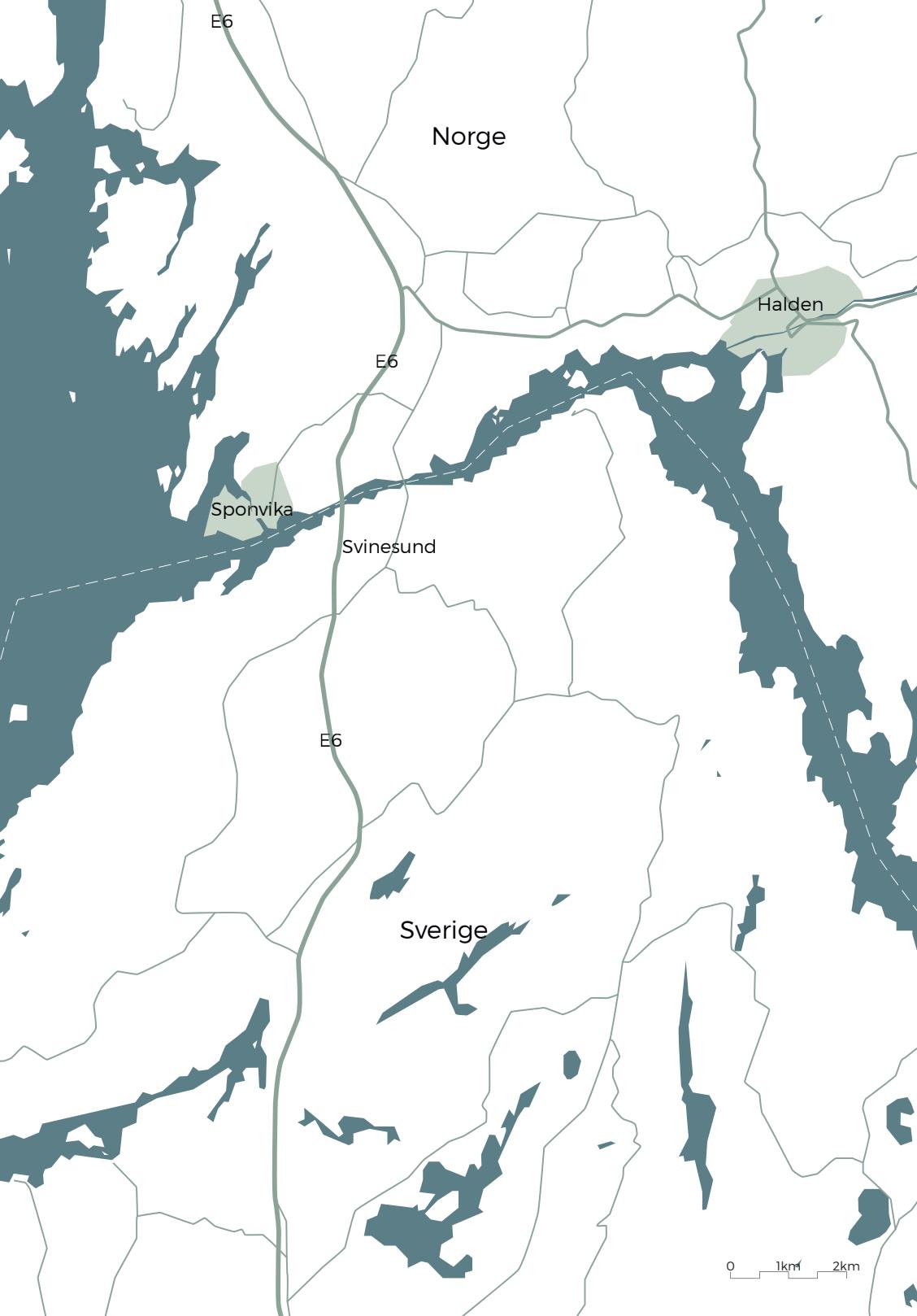

SPONVIKA

STEDSANALYSE 2017

HALDEN KOMMUNE

INNHOLD

4
Innledning

6
Sponvikas Historie
1946 - i dag
1893 - 1945
1717 - 1892
Senmiddelalder - 1716
Før senmiddelalder

18
Sponvikas Landskap
Terreng
Grøntområder
Kystlinjen

24
Sponvika i dag
Bebygelse
Veier, stier og parkering
Møtesteder
Miljøfaktorer

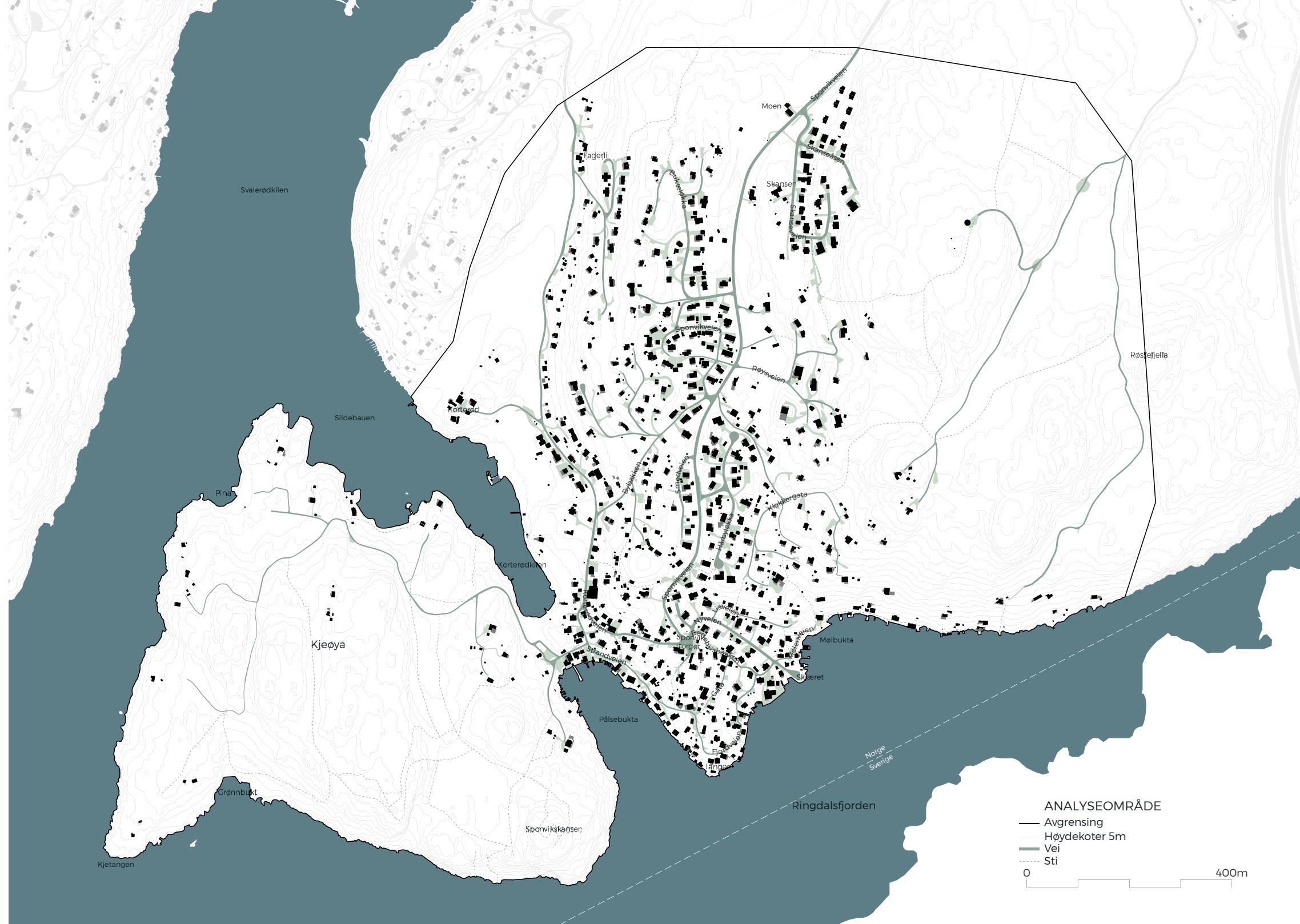

42
Veien fremover
Ressurser
Utfordninger
Muligheter

46
Kilder

Stedsanalysen er gjennomført av:
Halden Kommune, avdeling for samfunnsutvikling
Karen Therese Lund
2017

1

2

3

1: Bebyggelsen i Sponvika går helt ned mot sjøen, med brygger og sjøboder i vannkanten.
2: Korterødkilen.
3: Små veier, gamle hus og utsikt mot fjorden.

INNLEDNING

Denne stedsanalysen gjennomføres som et forarbeid til rulleringen av kommuneplanens arealdel i Halden kommune. Stedsanalysen skal samle inn kunnskap på utvalgte områder, belyse og diskutere. For så å gi et grunnlag for å forstå stedets forutsetninger og muligheter, for å diskutere tiltak og fremtidsmuligheter, og for å fatte beslutninger.

Denne stedsanalysen tar utgangspunkt og inspirasjon i to stedsanalyseveiledere med en tilpasning til Sponvika. Den ene er Miljøverndepartementets stedsanalyseveileder som har en vinkling mot det fysiske miljøet. Ifølge denne er en stedsanalyse "en systematisering av kunnskap for å forstå stedets historie, situasjon og fremtidsmuligheter".

Den andre stedsanalysen er Kulturhistorisk stedsanalyse utarbeidet av Riksantikvaren. Det er en DIVE-analyse, som i utgangspunktet er en analyse av det kulturhistoriske miljøet gjennom 4 steg. Describe (beskrive), Interpret (fortolke), Valuate (vurdere), og Enable (aktivere).

Hvordan kan Sponvika utvikles og samtidig beholde særpreget?

Problemstillingen skal gi utgangspunkt for å finne ut av hva en kan ta med inn i fremtiden for å bevare Sponvika som Sponvika. Stedsanalysen må derfor finne ut hva "særpreget" eller det viktige i Sponvika er. I denne sammenheng og med stedsanalyseveilederne, settes det opp punkter som undersøkes.

Sponvikas historie: Hva er de viktigste historiske vendingene som har formet Sponvika til slik stedet er i dag? Finnes det spor etter dette? Hva er viktig å ta vare på for fremtiden? Historiske tidsrom beskrives og fortolkes.

Sponvikas landskap: Hvordan har landskapet og naturen gitt grunnlag for Sponvika som et sted? Hvordan brukes landskapet og hva er hovedtrekkene? Terreng og naturområder beskrives.

Sponvika i dag: Hvordan fungerer Sponvika i dag? Hvordan ser det ut, hvem bruker stedet og hvordan brukes det? En beskrivelse av dagens situasjon i Sponvika.

Veien fremover: For å samle diskusjoner og kunnskapsområder ser dette punktet både på dagens situasjon og fremover. Hvilke ressurser, utfordringer og muligheter kan det tas tak i?

1

2

3

4

1: Panorama av Sponvika.
Foto: Delt av Svein Andreassen.
2: Overblikk over bebyggelsen.
3: Historisk kart(1703), Kjeøya. Kartverket.
4: Løpegrav fra 2.verdenskrig.

SPONVIKAS HISTORIE

	1946 - IDAG	1893 - 1945	1717 - 1892	SENMIDDELALDER - 1716	FØR SENMIDDELALDER
BOSETTING	Fraflytting til midten av perioden, deretter utbygging av både bolig- og hytteområder.	Tidlig i perioden bor det over 500 i Sponvika. Etter verdenskrisen i 1929 skjer det en del fraflytting.	Stor befolkningsvekst og utbygging av Sponvika. Utskilling av festetomter og rettigheter, som ennå finnes.	Bosetning i tilknytning til gårdsbruk, fiske og tollervesenet. I tillegg er det sent i perioden en vaktstyrke på Kjeøya.	Funn tyder på tidlige bosetninger i områder.
NÆRING	Sammenslåing av kommunene Berg og Halden og mer bilbruk fører til at butikker og offentlige tjenester flyttes ut av Sponvika eller legges ned. Andre næringer, som fiske og skog, legges gradvis ned.	Det skjer en industrialisering av næringene fiske og skogbruk. Hermtikkfabrikk og dampsag gir mange arbeidsplasser. Det blir også muligheter for andre næringer som butikk og pensjonat.	Hovednæringene i denne perioden er fiske og jordbruk, men også byggevirksomhet og handel.	Hovednæringer denne perioden er gårdsbruk, trelast og fiske.	Utvikling av jordbruk og fiske.
KOMMUNIKASJON	Tidlig i perioden går det fortsatt rutebåt mellom Halden-Sponvika-Hvaler. Etter frislipp på bilsalget, blir privatbilen fremkomsmiddelet.	Under hele perioden går rutebåten mellom Halden-Sponvika-Hvaler og er den viktiske kommunikasjonsmetoden. Forbedring av veien inn til Sponvika gjør det mulig å opprette en bussrute.	Sjøveien er viktigst og det anlegges rutebåt på 1880-tallet. Sammen med utbygging ble det også anlagt veier. Vi finner igjen noen i dag som veier og stier.	Sjøen er det viktigste kommunikasjonsvei, men Sponvika er også knyttet sammen med omliggende områder med veier.	Både landveien og sjøen er innvandrings- og kommunikasjonveier.

1946 - I DAG BOLIGOMRÅDE OG FERIEBY

Sponvika har på kort tid endret seg mye. I etterkrigstida blir det startet en stor utbygging av landet. Det var viktig med nok boliger og arbeidsplasser. Likevel var det ingen stor vekst i Sponvika i etterkrigstida.

Det går fortsatt rutebåt mellom Halden-Sponvika-Hvaler frem til 1960-tallet. Bilsalget blir fritt i 1960. Båt erstattes med bil og avstand ble et mindre problem. Med bedre råd har mange mulighet til å kjøpe både bolig, bil og hytte. Dette har vært med på å påvirke landskapet og byene våre mye.

Ved starten av denne perioden er Sponvika fortsatt et ganske selvstendig tettsted, men en viss sentralisering har startet. Sponvika skole blir lagt ned i 1949, og barna fra Sponvika busses til først Båstadlund og deretter Berg skole.

Sponvika var en del av Berg kommune, helt til 1967 da Berg kommune blir slått sammen med Halden Kommune. Det er etter dette at den største utbyggingen skjer i Sponvika. Jord- og skogbruksområder benyttes til boligområder. Det økes i antall fritidsboliger, både omgjøring av boliger og nybygde. Første reguleringsplan er Hårbyløkka som tråd i kraft i 1981. Sommerlivet i Sponvika beskrives av mange som idyllisk, med folk, sjø og ferie. I dag er det 521 fastboende i Sponvika, men i sommermånedene

øker antall beboere til et sted mellom 1500 og 2000. Det finnes 95 barn i skolealder, og nesten 45 barn i barnehagealder. Sponvika Vel er fortsatt i drift med over 250 medlemmer. Det fortelles om et levende Vel med yngre medlemmer, aktiviteter og initiativ.

Alt fra butikker til offentlige tjenester og arbeidsplasser må nås med bil, men Sponvika fortsetter å vokse. Det nyeste boligområdet, Skansen boligområde, fikk godkjent reguleringsplanen i 2006 og de siste boligene bygges i dag.

Viktige utviklingstrekk

Fraflytting tidlig i perioden. Utbygging og fortetting skjer etter sammenslåing og Sponvika endrer seg fra å være et lite tett samfunn, til et tettsted med hovedsakelig boliger og fritidsboliger. Fra å reise med båt går man over til bil. Bilbruk og bedre veier gir mulighet til å reise over lengre avstander daglig. Gradvis gjennom hele perioden legges det ned butikker, offentlige tjenester og næringer. I dag må nesten alt nås med bil eller buss.

Lesbarhet

Bygninger fra denne perioden skiller seg ut med måten bygg plasseres i landskapet og bygging i byggefelt. Flatere landskap og mindre tetthet. Jordbruks- og skogsområder benyttes til boligbygging.

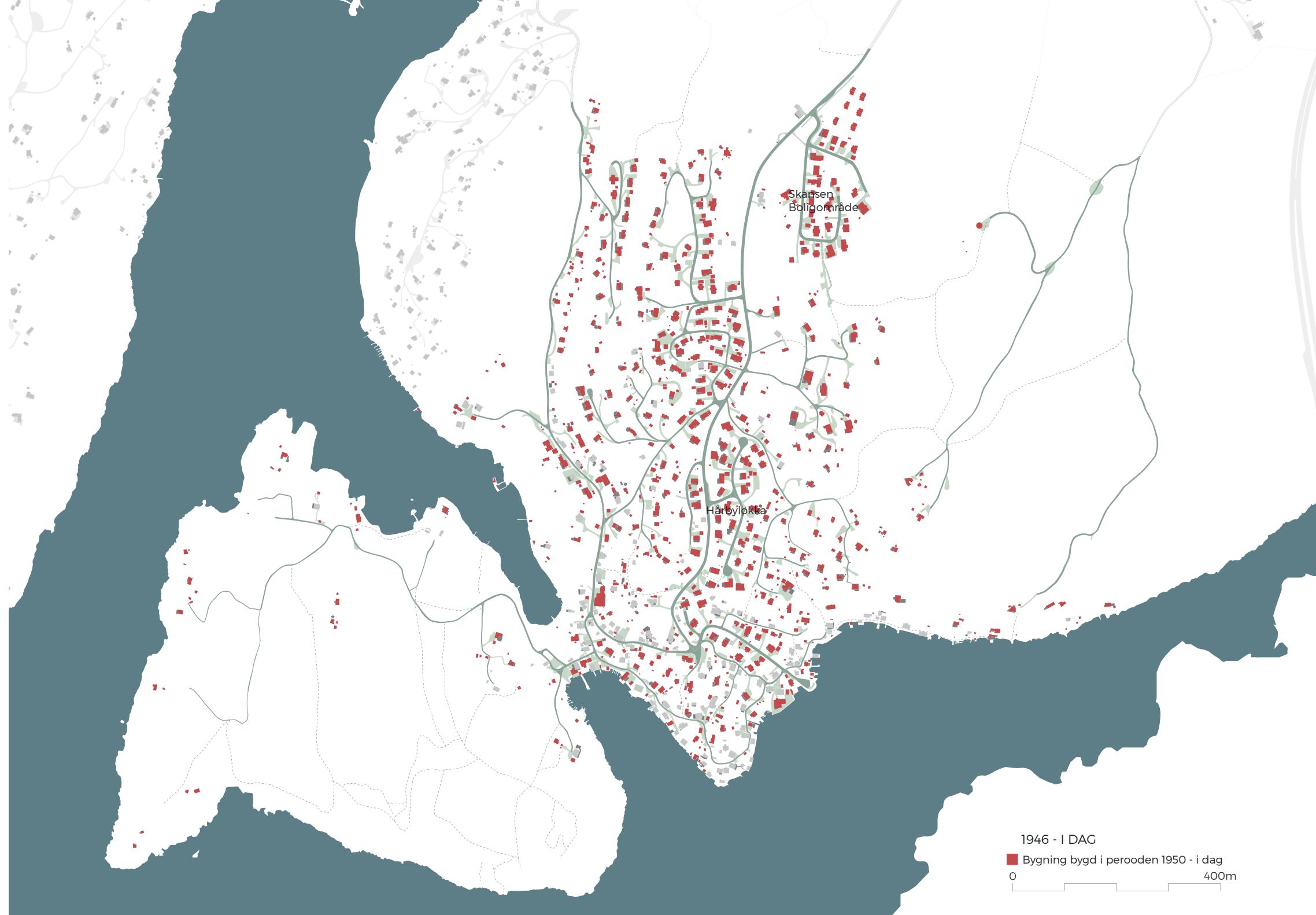
Tilstand

Bolig- og hytteområdene fra denne perioden ser ut til å være i god stand. Sponvika fremstår som generelt godt vedlikeholdt.

1: Hytter, hus, sjøboder og brygger helt ned til vannkanten.

2: Noen hytter og hus har ikke bilvei helt frem, da er det stier som benyttes.

1893 - 1945 INDUSTRIALISERING OG VERDENSKRIG

I denne perioden skjer det en effektivisering og utvikling av næringer, som fiske og trelast. På grunn av gode fiskeforhold fra forrige århundre, blir det en mulighet til å anlegge hermetikkfabrikker i Sponvika. Jobbing på fabrikkene var sesongarbeid. På det meste 100 personer sysselsatt rundt 1920-årene. Det fortelles om skolebarn som tjente noen kroner på å tre sild til røking, unge kvinner som reiser til Sponvika for sesongarbeid og faste ansatte.

Dampsaga på Korterød starter 1893 og har sin storhetstid fra rundt 1900 til 1920. Dette var den største industrielle arbeidsplassen i Sponvika, med på det meste 120 ansatte. Dampsaga kan sees som en utvikling av trelasthandelen som har foregått i Sponvika fra 1500, om ikke tidligere.

Det bor over 500 i Sponvika tidlig i perioden. Fiske, sjøen, trelast og gårdsdrift er de største sysselsettingene og antagelig pendler det folk fra omliggende områder. Sponvika har ved disse tider pensjonat til feriegjester, landhandel, bakeri og post. Utover 1920 blir veiene forbedret, noe som fører til at det blir opprettet en bussrute. Bussen kommer i tillegg til båten som går i rute mellom Halden-Sponvika-Hvaler. I 1929 slår verdenskrisen til og det går hardt ut over blant annet skogbruk, byggevirksomhet og

jordbruk. Dette medfører nedgangstider. Dampsaga må steng, eksportvarer blir ikke solgt og det blir fraflytting fra Sponvika.

Under 2.verdenskrig plasseres det tyske soldater i Sponvika. Kjeøya blir sperret av og de bygger løpegraver og mitraljøsestillinger. Antagelig brukes materialer fra det gamle fortet. Kjeøya ble ikke brukt til krigshandlinger og det var få ødeleggelsjer. I dag står fortsatt store deler av løpegravene og stillingene intakt.

Viktige utviklingstrekk

Frem til 1929 er Sponvika et folksomt sted med over 500 beboere og mange arbeidsplasser. Næringer utvikles til mer industrielle arbeidsplasser. Fiske, hermetikkfabrikk og dampsag er store arbeidsplasser, i tillegg til gårdsdrift. Forbedring av veien inn til Sponvika gjør det lettere å reise og at det opprettes bussrute. Rutebåten er et godt brukt fremkomstmiddel. På grunn av at Sponvika fortsatt ses på som et strategisk punkt, bygges Kjeøya ut av tyskerne under 2.verdenskrig.

Lesbarhet

Gårdene står fortsatt, men flere av jordbruksområdene er brukt til boligbygging. Hermetikkfabrikkene og dampsaga er borte, men på hermetikkfabrikken ved Skjæret er det ny drift.

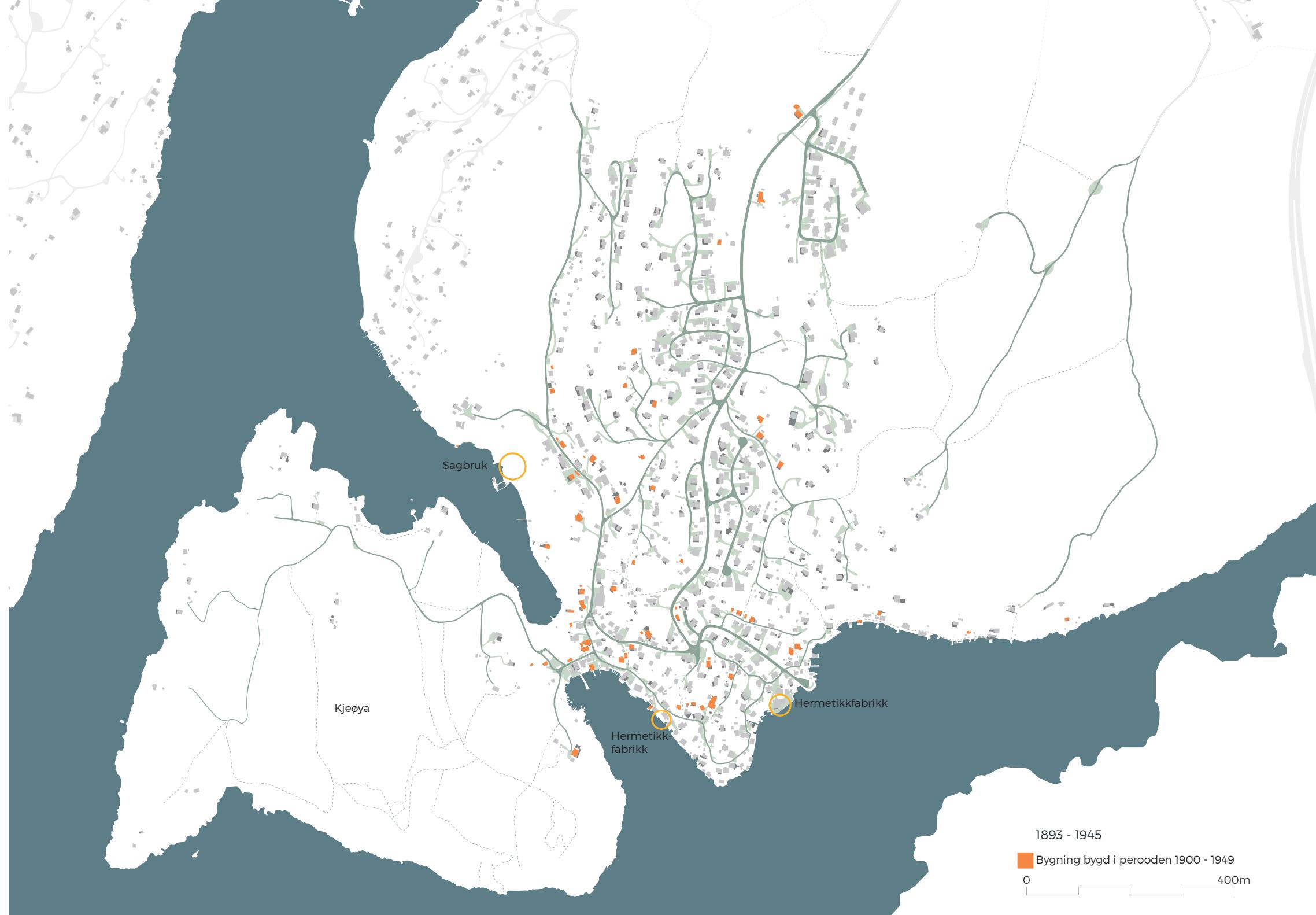
Tilstand

Lite står igjen og viser tydelig hva det har vært. Store deler av løpegravene og stillingene fra 2.verdenskrig er intakt.

1: Pina (1930). Foto: Larsen, Christian Emil/Østfold fylkes billedarkiv.

2: Løpegrav slik de fremstår i dag.

1717 - 1892 SJØ OG UTBYGGING

Befolkningen telles i 1762 til 70 menn over 12 år. I tillegg kan vi regne med barn og kvinner. Folketellingen i 1862 viser 387 innbyggere i Sponvika. Ved denne tellingen kan det også regnes med flere.

Befolkningsøkningen medfører utbygging av Sponvika. Mange av de eldre byggene i Sponvika er fra denne perioden med en hovedvekt på andre halvdel av 1800. Den gamle delen av Sponvika vi ser i dag ble formet gjennom denne perioden.

Med utbyggingen skjer det utskilling av tomter fra gårdene i området. Sammen med eiendommene følger det noen steder med rettigheter til ferdsel på land og tilgang til sjø. Noen rettigheter finnes ennå. Det er fortsatt festetomter fra denne perioden, mange gamle veier synes som stier i dag og noen eiendommer har fortsatt strandrett.

Sjøen er viktig både som næringsgrunnlag og for transport. Det skjer et innsig av sild på midten av 1800. Det fører til stor fiskeaktivitet og styrket næringsgrunnlag. Rutebåten starter å gå i 1880-årene. Den kjører ruten Halden-Sponvika-Hvaler.

Stedet har vokst både med befolkning og utvikling av blant annet handel, byggevirksomhet. Den første faste skolen opprettes i 1865. Sponvika har gjennom denne perioden utviklet seg til å bli et tettsted og et samfunn som kan kjennes igjen.

Viktige utviklingstrekk

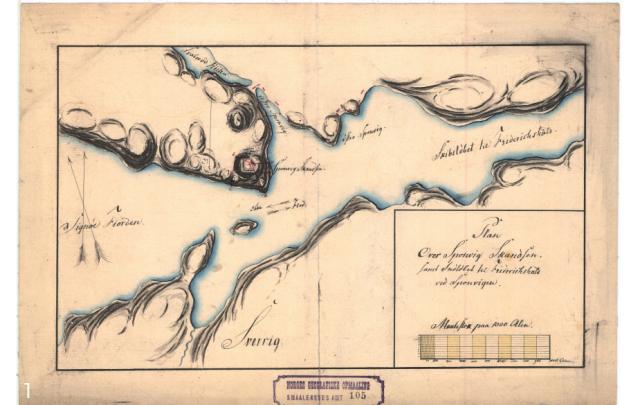
Det er stor befolkningsvekst og utbygging. Utbyggingen medfører utskilling av tomter og anlegning av veier, noe som fortsatt kan ses i dag i form av de eldre bygningene, veier og stier. Hovednæringer i denne perioden er fiske og jordbruk, men også byggevirksomhet og handel.

Lesbarhet

Mange av de eldre bygningene og tomtene i Sponvika er fra denne tida. Noen steder er det satt opp skilt for å presisere navnet på huset og den historiske konteksten. Stier er fortsatt i bruk, men flere er privatiserte.

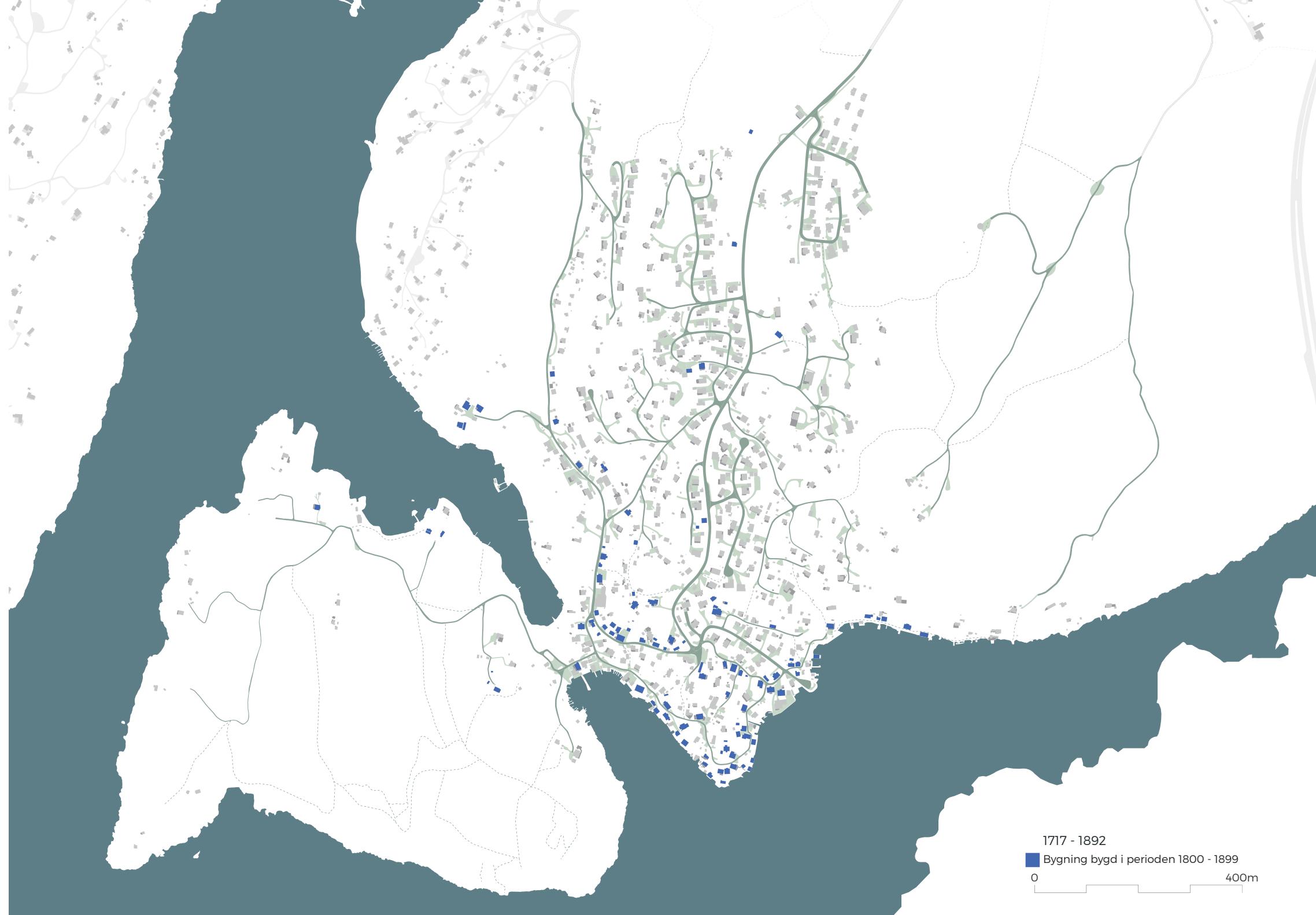
Tilstand

Mange av byggene er godt bevart og renoveret. Gamle Sponvika holdes tett og fint. Mange av stiene er i bruk, men flere er blitt privatisert.

1: Historisk kart(1800). Kartverket.

2: Foto: Worm-Petersen, Severin/Norsk Teknisk Museum.

1717 - 1892

Bygning bygd i perioden 1800 - 1899

0

400m

SENMIDDELALDER - 1716

TOLLSTED, NY GRENSE OG FORT

Livet i Sponvika under vikingtiden og middelalderen er ganske ukjent, med det finnes kilder fra rundt 1500. Hollenderne var i den tida i både Sverige og Norge for å hente tømmer, og dro også til Sponvika. Rundt denne tida var sildefiske godt. Både fisket og tømmeret kunne gi gode inntekter til kongeriket, og det anlegges et tollsted i Sponvika fra tidlig 1600. Videre finnes det skriftlige kilder fra 1660-årene om beboere og omtalelse av gårdsdrift i området.

Fredsavtalen i Roskilde i 1658 medfører at Danmark-Norge må avse Bohuslän med Bohus festning til Sverige. Den nye grensa blir plassert midt i Ringdalsfjorden og Iddefjorden. I Halden blir Fredriksten bygget som den nye grensefestningen, og Sponvika blir sett som et strategisk punkt ved innseilinga til Ringdalsfjorden. Derfor anlegges det en vaktstyrke i 1675 på 50 personer. Fortet på Kjeøya bygges og utvikles videre fra å være en enkel skanse til et fort i 1703. På det meste har det vært 150 soldater med våpen og proviant for tre måneder. Gamle tegninger viser at fortet lå på det øverste punktet mot fjorden og at trærne på den øvre delen av Kjeøya var hugget ned.

Fortet blir angrepet og ødelagt i 1716. Karl XII sendte 900 mann for å angripe Sponviken festning. Svenskene beskjøt og angrep festningen i flere

dager. Når det nærmet seg storming, truet den svenske generalen med å drepe alle i festningen og nordmennene overga seg. Fortet ble ødelagt av svenskene.

Kartet på motsatt side viser hvor bebyggelsen og veier i Sponvika kan ha vært rundt 1700. Kartet er basert på historiske kart. Noen av veien ligger i nærheten av dagens veier. Veiene var bygd for transport med hest og kjerre eller til fots. Sjøen er viktigste fremkomstvei.

Viktige utviklingstrekk

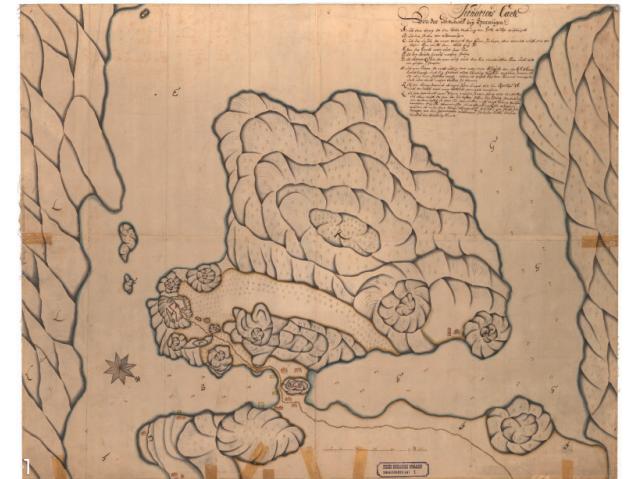
Sponvika blir viktig for fiske og trelast. Stedet blir også sett på som strategisk punkt både for tollervesenet og som forsvarspunkt. Sjøen er viktigste kommunikasjonsvei, men Sponvika er også knyttet sammen med omliggende områder med veier.

Lesbarhet

Bygningene fra denne tida er borte, men mye av den eldre bebyggelsen på samme sted. På Kjeøya finnes det rester i form av et tønnehvelv og markering med skilt.

Tilstand

Restene av fortet er forfallent.

1: Historisk kart, 1700. Kartverket.

2: Rester av Sponviken Fort.

FØR SENMIDDELALDER INNVANDRING OG BOSETTNING

Isen forsvant tidlig i Østfold og avdekket et kystlandskap av leirsletter og lave åser delt opp av sprekkedaler. En av de første innvandringsveiene gikk gjennom Østfold og sjøveien. Havet gikk langt inn over Østfold.

Mange steder i Østfold og over på svenskesiden av fjorden er det gjort mange funn fra steinalderen. I Sponvika er det gjort flere funn av flint og funn som tyder på boplasser. Blant annet på Kjeøya og Solhøi. Menneskene i Sponvika hadde tilgang til både sjø og skog, senere jord til jordbruk. Dette er ressurser som har vært viktig for å leve i Sponvika. Fra steinalderen har jordbruk og fiske bygget seg opp. Menneskene lærer å holde husdyr og bruke skogen.

Viktige utviklingstrekk

Bosetninger, utvikling av jordbruk og gårdsdrift, utnyttelse av ressurser. Store landskapsendringer og starten på utviklingen av et samfunn, med handel og kommunikasjon. Både landveien og sjøen er innvandrings- og kommunikasjonsveier.

Lesbarhet

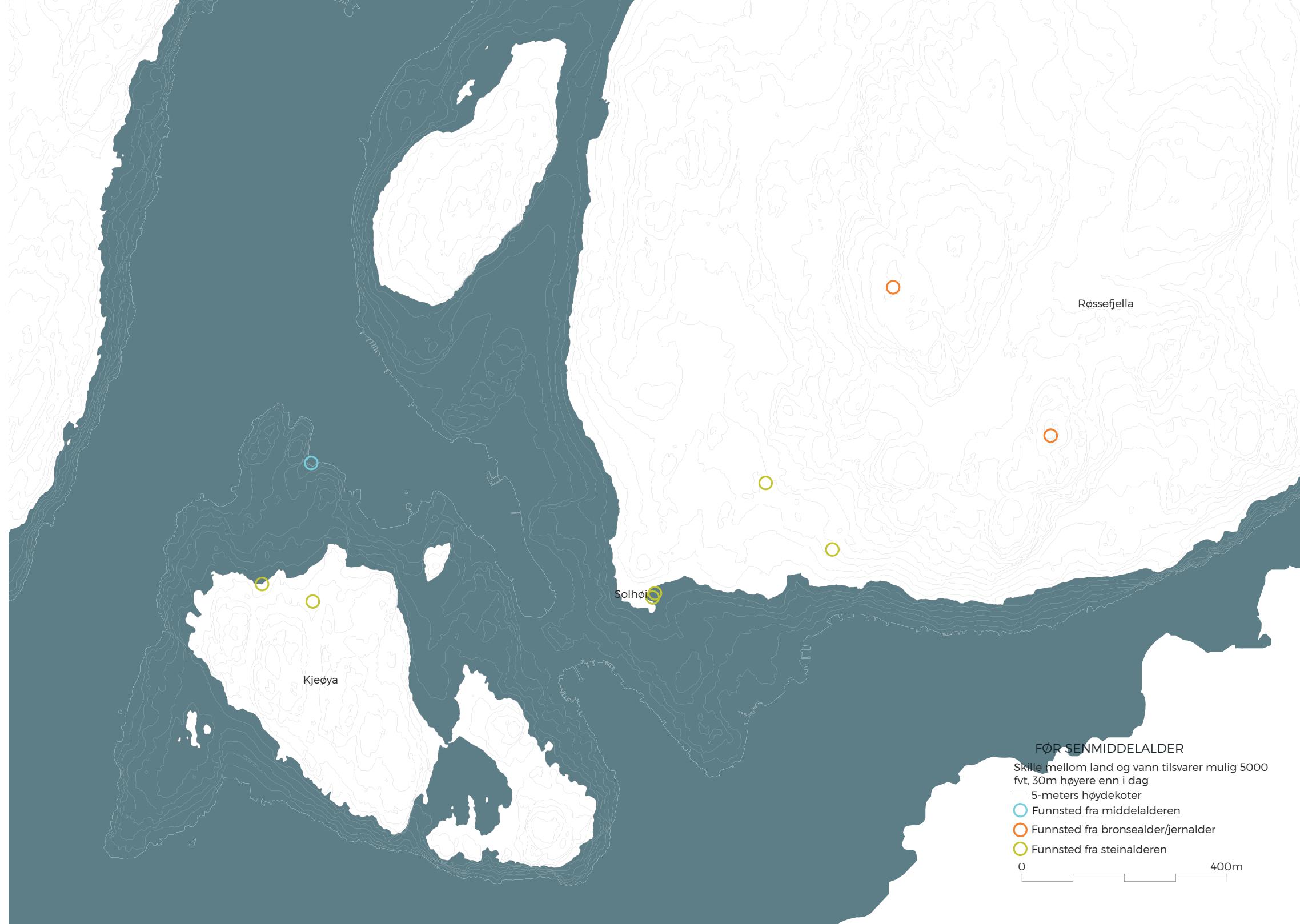
Noen av funnplassene er tydelige i terrenget, som gravplassen i Røssafjella.

Tilstand

Gravplassen ligger synlig i dag, midt i skogen og er et interessant turmål. Funnsteder er merket på kart, blant annet Østfold Historielag sitt "kulturminnekart.no", og fredet.

Steinrøys. Funnsted fra bronsealderen/jernalderen i Røssefjella.

LANDSKAP

1: Utsikt over Sponvika.

2: Utsikt over Korterødkilen.

TERRENG

Terrenget og landformene vi finner i Østfold er variert og spenner vidt. Vi finner blant annet lave skogåser, leirsletter, fjellknatter og sprekkedaler helt ut til skjærgården. Det er her i skjærgården Sponvika ligger, der land møter hav.

Fra havet strekker lave åser og fjellknatter seg opp. De møter markerte åser innover Ringdalsfjorden. Svalerødkilen er en sprekkedal som strekker seg ned i havet. Ringdalsfjorden er en annen sprekkedal som er med på å lage de større landformene omkring Sponvika. Jordene i Korterødkilen er en del av en leirslette som strekker fra lenger inn i landet og ut mot kysten. Skjærgården rundt Sponvika kan også kalles en fjärdkyst. Det vil si at det går kiler inn i fastlandet, med litt større åpne vannflater utenfor med øyer, holmer og skjær. En uregelmessig kystlinje.

Terrenget sammen med naturområder og hav har vært en del av grunnlaget for bebyggelse og næring i Sponvika. Den varierte kystlinjen og små jordområder har vært med å lage plasser der folk ville slå seg ned.

Den første bebyggelsen ble lagt nært sjøen. Mange av husene ligger plassert på egnede plasser i terrenget. De jevneste jorddekte områdene ble benyttet til dyrking. Fra 1950-årene forlenges bebyggelsen oppover mot innlandet. Det blir en forlengelse av stedet, men med et annet landskap. Dyrket mark og senere skogsområder benyttes til utbygging.

Den største høyden ligger øst for byggefeltet Skansen og strekker seg 119 meter over havet.

Kjeøya er et naturområde med mange bratte skrenter ned mot kysten, men også sandstrender som Pina og Grønnbukt. Her finnes også topper på 60 meter over havet.

Landformene har gjort det mulig for oppdrag av skuter og handel til sjøs, og vært et godt utkikkspunkt over fjorden og Sverige. Men det har også gitt god beskyttelse mot vær og vind for beboerne i Sponvika.

GRØNTOMRÅDER

Sponvika ligger både tett på sjøen og skogen. Det finnes en variasjon i typer grøntområder, fra dyrket mark til skogkledte berg, bart fjell og mindre grøntområder tett på bebyggelsen.

Kjeøya

Kjeøya er en stor halvøy sørvest i Sponvika. Den er for det meste skogkledt, med bart fjell ned mot sjøen og noen områder midt på øya med løvtrær. Kjeøya har både flatere områder, men også steder med bratte skrenter. I nord og sør finnes det sandstrender, Pina og Grønnbukta. I sørøst finnes det rester etter Sponviken Skanse, og over store deler av øya finnes det løpegraver og skytestillinger fra 2.verdenskrig. Det går en bilvei, som leder til noen av hyttene, ellers er det mangfold av stier som både er lette å gå og mer utfordrende.

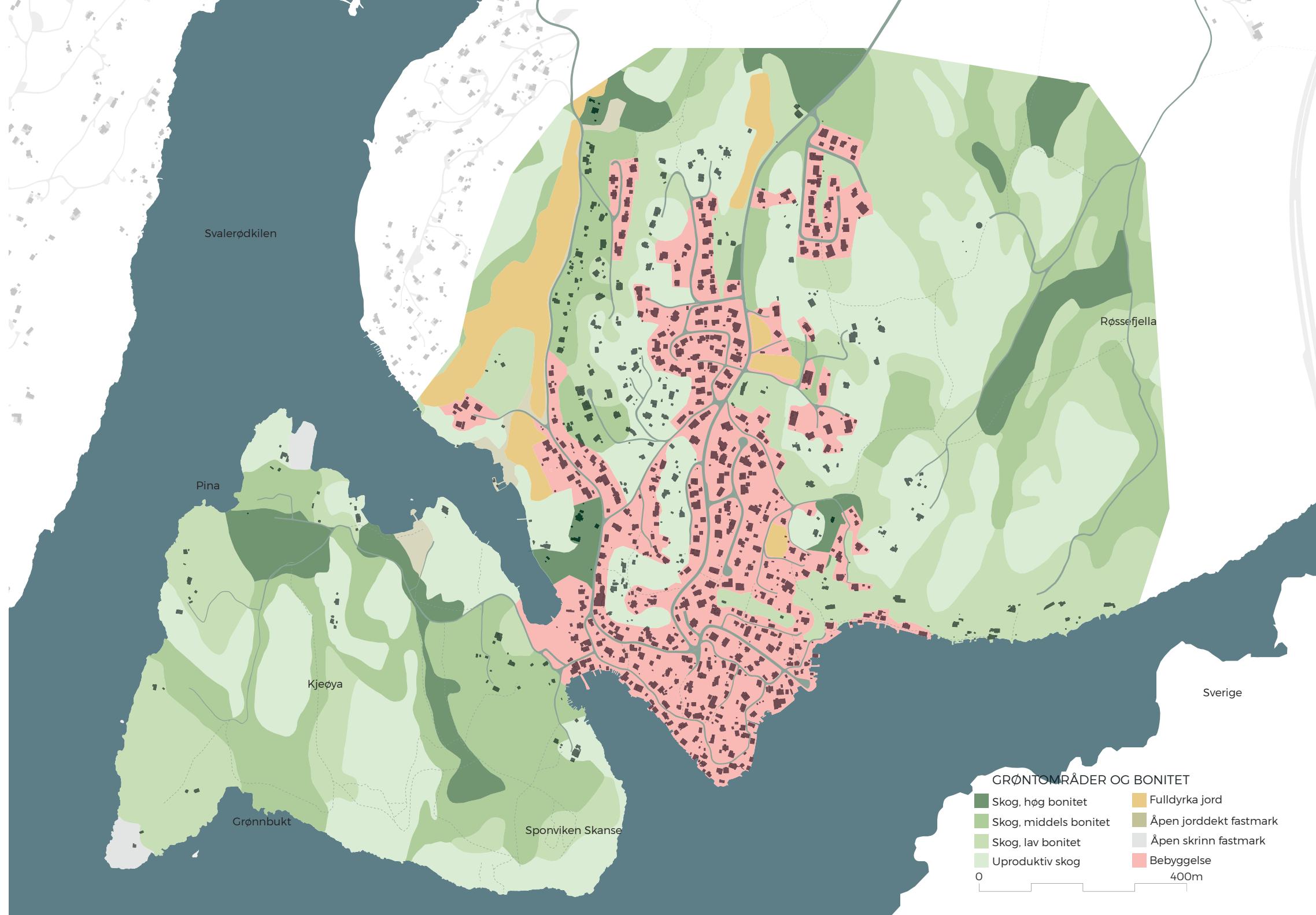
Røslefjella

Dette er skogsområdet øst i Sponvika. Her drives det skogbruk. Det også mange stier i dette områder og de høyeste punktene i Sponvika finner en her. Der er det utsikt innover Østfold og over til Sverige. Kyststien som går langs hele kysten i Halden og Østfold går gjennom dette området og benytter noen stier og bilveien, før den går innom Sponvika.

Det er flere skogsområder rundt Sponvika som benyttes til tur, trening og rekreasjon. Blant annet skogsområdet i nord mot Svalerødkilen.

Bilder fra Kjeøya.

KYSTLINJEN

I plan- og bygningsloven fra 1965 ble det innført byggeforbud i strandsonen. En forsterkning av loven kom i 1985 og 2008. Forbudet gjelder fra vannkanten og 100m inn på land. Deler av Sponvika har unntak i denne regelen, men er likevel søknadspliktig. Det vil si at det kan bygges helt ned til vannkanten, forutsatt at søknaden godkjennes. Utenfor tettbebygd Sponvika og på Kjeøya gjelder 100-metersregelen, noe som synes som en mer begrenset utbygging.

I analysen er det blitt registrert hvordan strandsonen i Sponvika er i dag. Analysen har ikke sett på hva som er bygd innenfor regelverket, men hvordan strandsonen oppleves i dag.

Registrering av strandsonen viser at det er mye av strandlinjen som kan være av liten interesse, da den kan være bratt og utilgjengelig. Andre steder er det boliger og utbygging av brygger helt ned til vannkanten, noe som også gjør strandlinjen lite tilgjengelig. Steder som Skjæret, strandlinjen

ved Vertshuset og badeplassene på Kjeøya regnes som lett tilgjengelig. Det kan være en utfordring å finne gode og tilgjengelige plasser for de som ønsker å oppholde seg langs strandsonen. Det finnes en rekke båtplasser langs strandlinjen, men det er en etterspørsel etter flere allmenne tilgjengelige båtplasser.

1. Private boliger, brygger, sjøbod

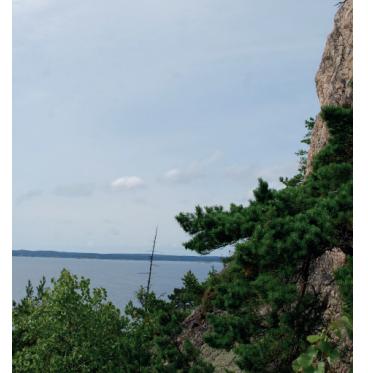
2. Småbåt- og gjestehavn

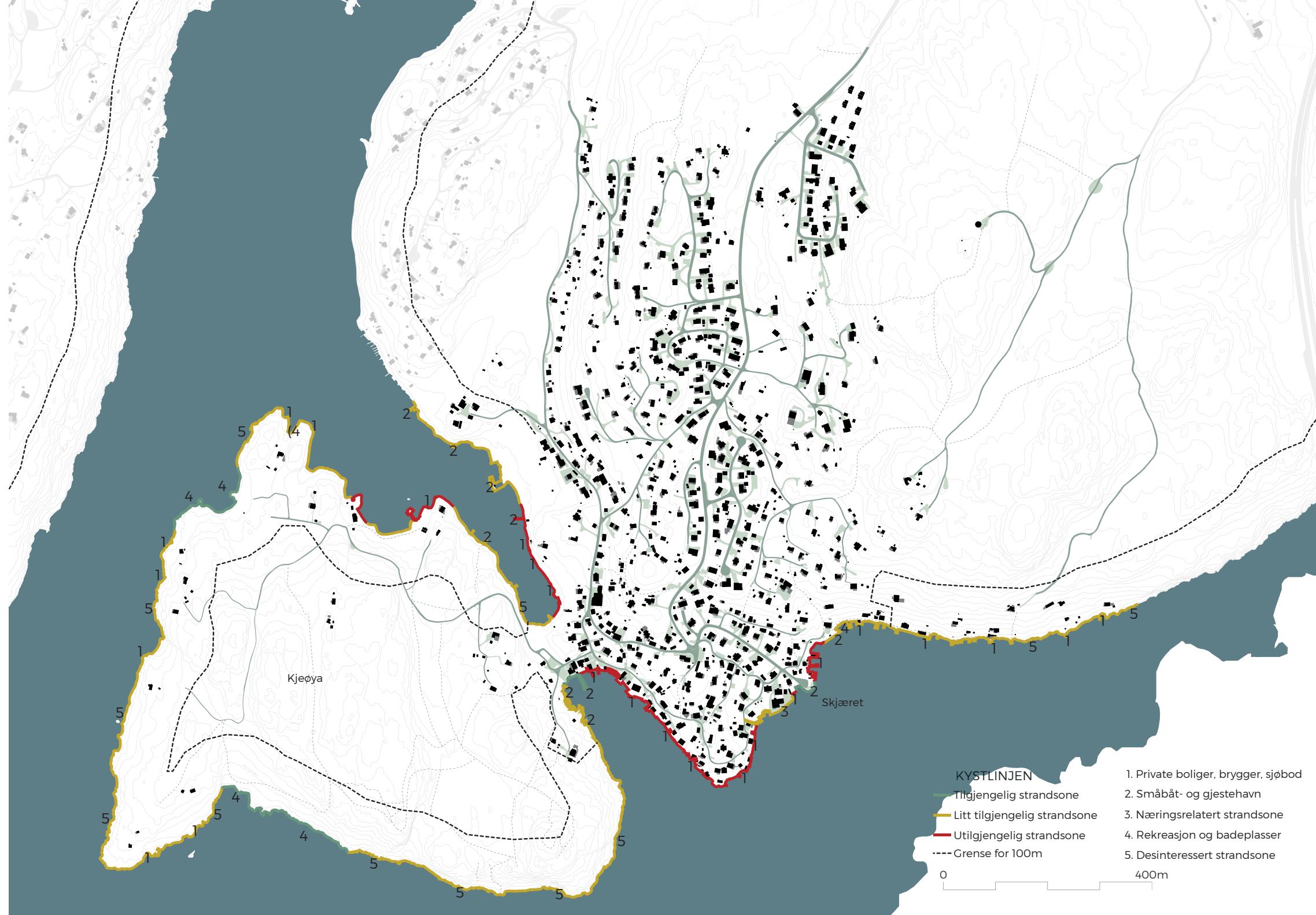
3. Næringsrelatert strandsone

4. Rekreasjon og badeplasser

5. Desinteressert strandsone

1: Utsikt fra
Vertshuset.
2: Bjørkeskog midt på
Kjeøya.
3: Strandveien
slynger seg mellom
fjellknauser og hus.

SPONVIKA I DAG

Sponvika har gradvis gått fra å være et ganske selvstendig samfunn. Her har det vært skole, butikk, arbeidsplasser og forsamlingshus. I dag er samfunnsfunksjonene og butikkene borte og Sponvika er et boligområde og tettsted i Halden Kommune. Det er også flere hytteområder. Det medfører at befolkningstallet endres gjennom året og er betydelig høyere i somtermånedene. Antall helårsboende i 2017 er 521, og et grovt overslag på sommerbefolking kan være rundt 2000.

Ifølge SSB finnes det i 95 barn og ungdom i skolealder i Sponvika. Den nærmeste barneskolen er Berg skole. Ellers benyttes ungdomsskole og videregående skole i Halden sentrum. Antall barn mellom 0-5 år er 45. Den nærmeste barnehagen ligger ca. 4,2 km unna. Alle skoler og barnehager krever transport slik det er i dag.

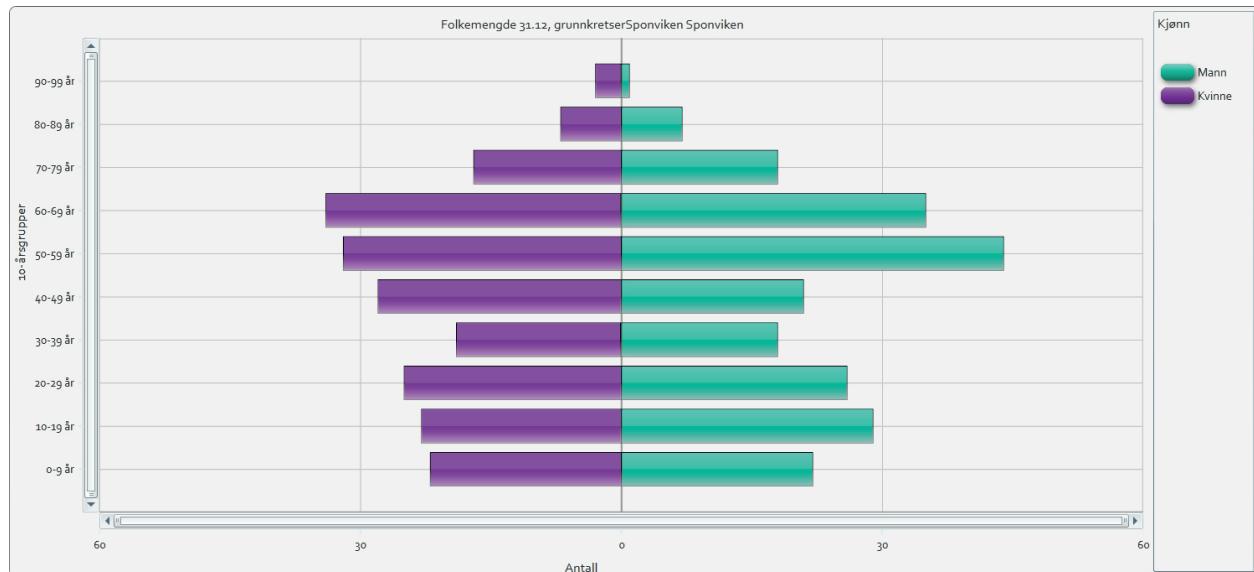
Sponvika ligger ca. 12 km utenfor Halden sentrum. Men bil er det kort avstand til både Halden sentrum og Sverige. Det er tydelig at Sponvika har stor

aktivitet på sommeren. Da åpnes en sommeråpen restaurant og kiosk med bensinpumpe for båt. Utenom dette må beboere ut av Sponvika for å nå dagligvareforretning, butikker og andre tjenester. Av butikker og dagligvareforretninger som benyttes av folk i Sponvika, finnes de nærmeste på Svinesundsparken(5,4 km) og ellers i Halden sentrum(12 km) og Sverige(4,8 km).

Beboere i Sponvika oppfattes som engasjerte. Det er mange arrangementer som festival, konserter og andre aktiviteter. Dette skjer særlig på sommeren. Sponvika Vel har mange medlemmer. I 2015 var medlemstallet 268. De jobber for å ivaretakke Sponvikas interesser og virke for stedets trivsel.

Buss

Det er fire holdeplasser som gir de fleste i Sponvika mindre enn 500m i luftlinje til nærmeste holdeplass. Dette tilsvarer cirka 5 min gange. På skoledager er det tre avganger med bussen fra Sponvika, og fire til. De går i sammenheng med skoletid. Utenom rutebussen, kan det bestilles buss. Den har mulighet for to ekstra ruter daglig, utenom søndag.

Lekeplasser

I sammenheng med reguleringsplaner er det anlagt lekeplasser på Hårbyløkka, Bukteløkka og Skansen.

Lekeplassen i Fagervik er laget på initiativ av Sponvika Vel.

Bukteløkka

Lekeplassen er gresskledt og avgrenses av veien og en fjellknau. Her finnes huskestativ, sandkasse, gress og en parkbenk. Lite vedlikeholdt ved registrering. Ugress og ukippet.

Hårbyløkka

Lekeplassen er plassert midt i Hårbyløkka boligområde. Det er plass til flere typer lek som ballspill, sklie og huske og lek i omkringliggende natur. Det er også parkbenker. Ser ut til å være i god stand. Her anlegges det is om vinteren.

Skansen boligområde

Området er rester av skogen som var her og er lite bearbeidet. Sandkassen og parkbenker er begge ødelagt og ikke brukbart. Skogområdet kan gi plass til lek, men er mørk og kupert. Ifølge reguleringsplanen skulle lekeplassen stå klart før det ble gitt brukstillatelse av boligene som er tilknyttet lekeplassen.

Fagervik

Lekeplassen har både grus og gress. Her finne flere typer lekestativ som husker, sklie, balansestokker. Det er også sandvolleyballbane, fotballmål og plass til fotballspill. Sitteplasser og grill. Aktivitene på området kan passe for flere aldersgrupper. Ved registering ser vedlikholdet godt ut. Flere av apparatene ser ut som nye.

BEBYGGELSE

Boligområder

Bebyggelsen i Sponvika ble lagt hovedsakelig langs kysten frem til 1950. Boligbygginga har gått fra enkeltutbygging, til spredt utbygging på dyrket mark, til større utbyggingsområder der skogsområder benyttes. Det er få gjennomgående bilveier, noe som gjør de fleste boligområdene rolige og uten særlig trafikk. Stier og gangveier knyter boligområdene sammen. Det har hele tiden vært en viss utbygging, men vi må til etter sammenslåinga mellom Berg og Halden kommune før den første reguleringsplanen kommer.

Reguleringsplan

Den første reguleringsplanen som trår i kraft, er Hårbyløkka i 1981. Reguleringsområdet Hårbyløkka ligger på begge sider av Sponvikveien. Lekeplassen anlegges midt i boligområdet. Det er regulert inn gangvei på begge sider av Sponvikveien, men det er kun en liten del av denne som er bygd.

Neste reguleringsplan er et todelt hyttefelt, Hyttefelt Sponvika i 1995.

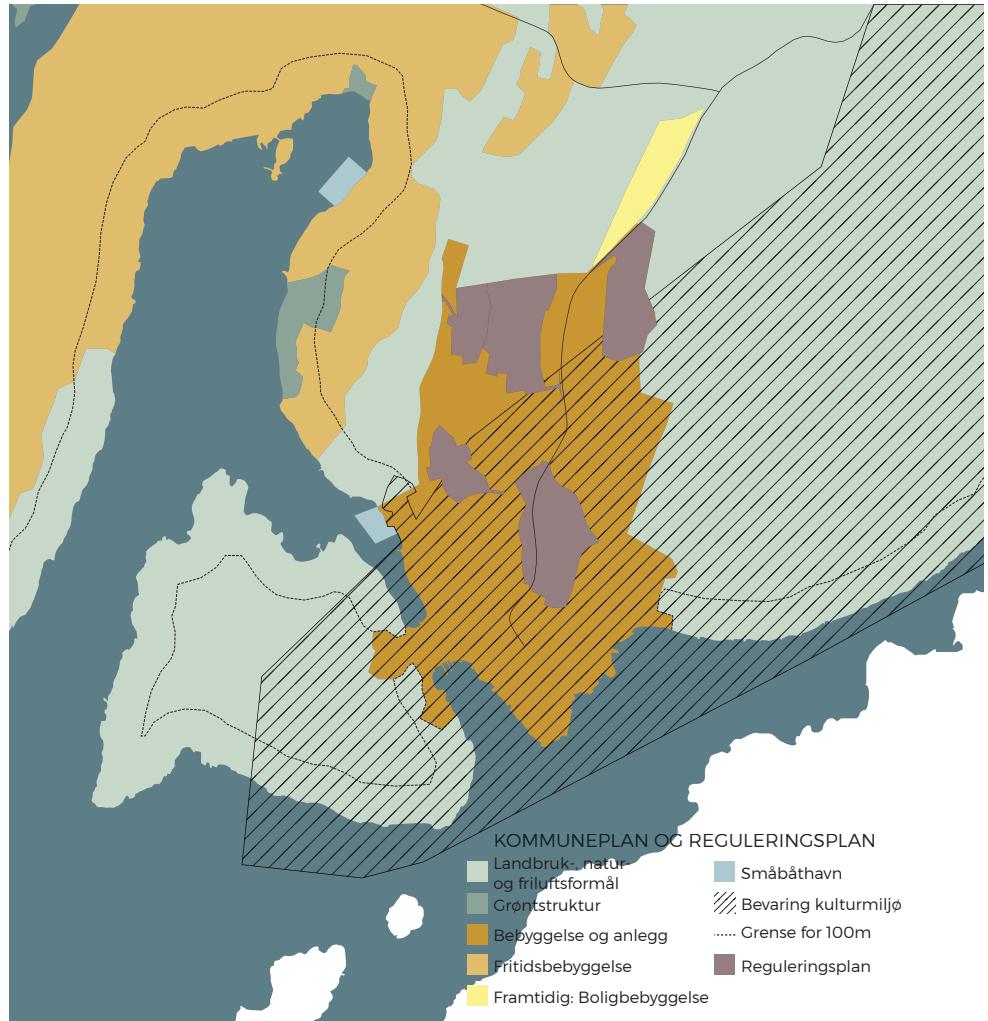
Bukteløkka hytte- og boligfelt trår i kraft i 2004. Denne reguleringsplanen inkluderer både fritidshus og helårsboliger. Det er også satt av et

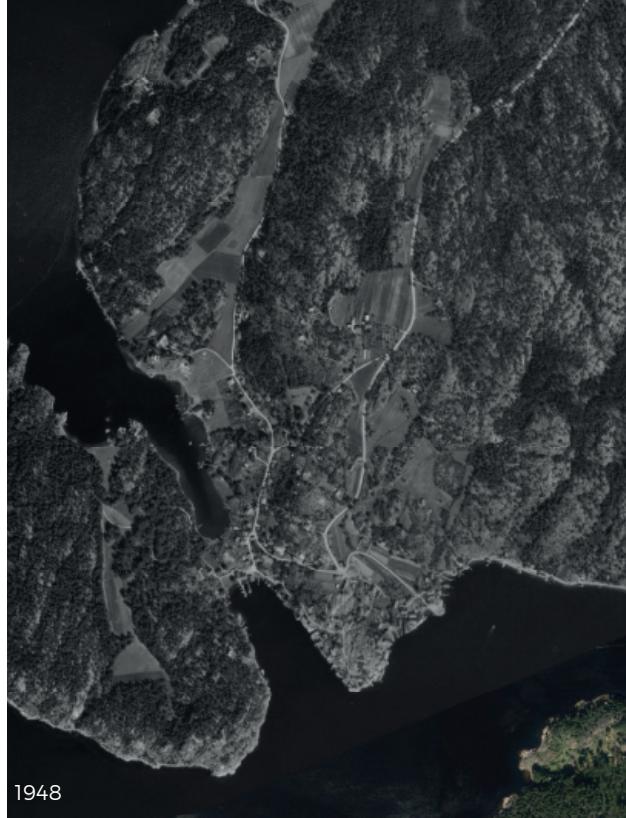
område til lekeplass.

Det nyeste boligfeltet er Skansen Boligområde fra 2006, der de siste boligene bygges nå. Langs Sponvikveien er satt av plass til bussholdeplass og gang- og sykkelvei. På den øvre delen av området er satt av plass til lekeplass. Den nordlige delen av området er regulert til kombinert formål, med mulighet for barnehage. Her bygges det tomannsboliger.

Kommuneplan

Ifølge kommuneplanen er det mulighet for enda et boligområde. Det går fra Skansen Boligområde og nordover langs Sponvikveien.

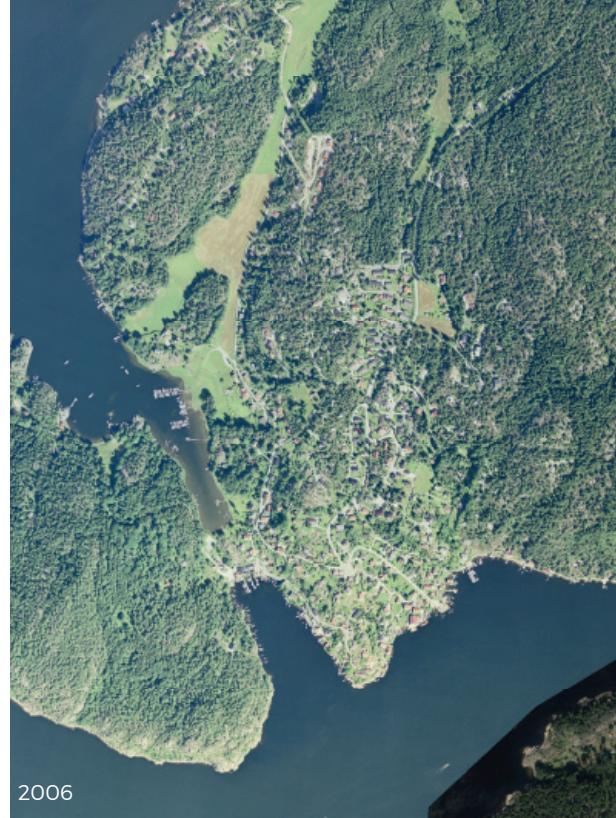

1948

1948

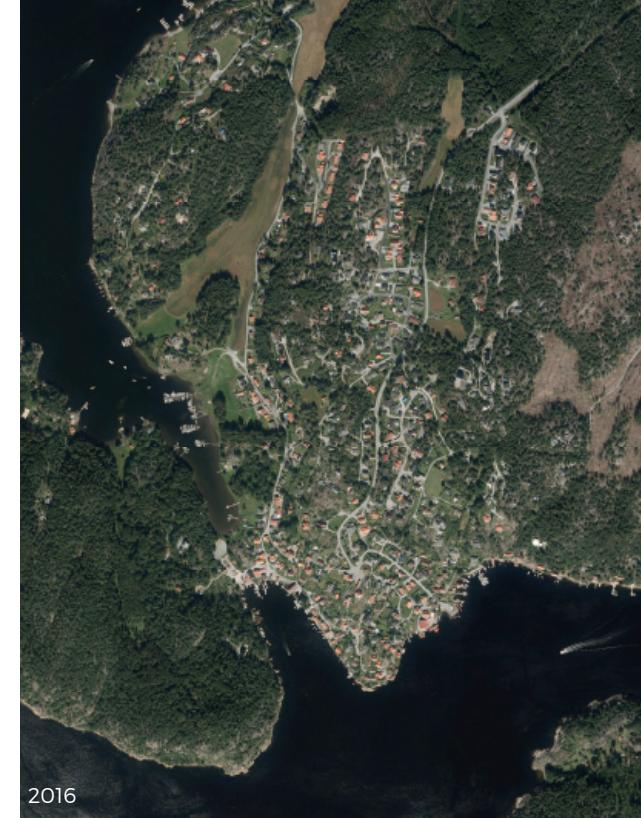
Dette er Sponvika uten særlig mye utbygging. Bebyggelsen ligger hovedsakelig langs sjøen og hovedfartsårer. Større områder er benyttet til dyrking, også på Kjeøya.

2006

2006

Flere av områdene som tidligere ble benyttet til dyrking, er nå gjort om til boligområder. Fra Torget og mot sjøen er det også blitt kraftig bygd ut.

2016

2016

Fra forrige flyfoto er flere skogsområder tatt i bruk til boligbygging. Flere av utbyggingsområdene legges et stykke fra hovedveien og med god avstand mellom boligene.

Flyfoto: Norge i bilder.

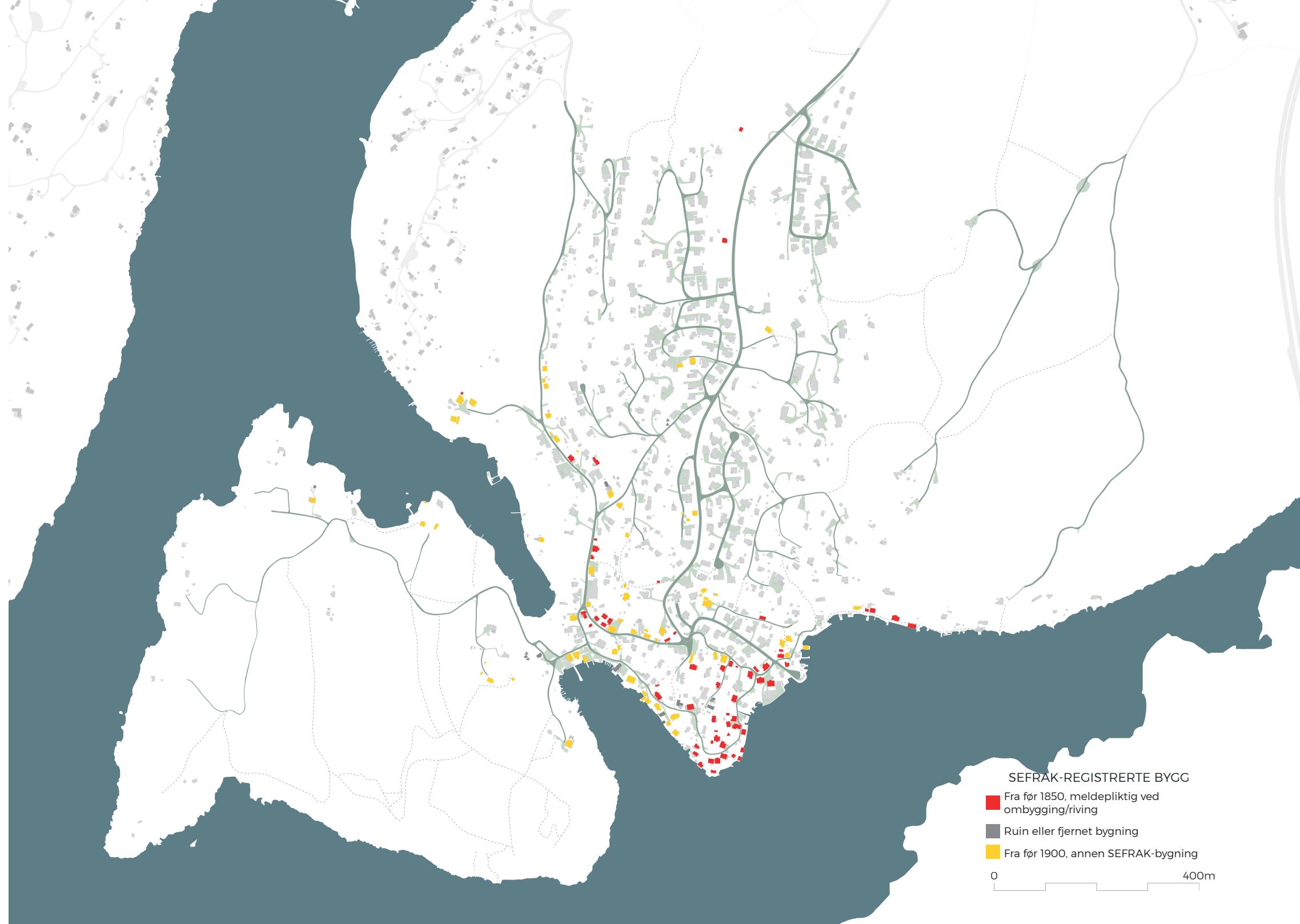
SEFRAK

“SEkretariatet For Registering Av faste Kulturminne i Noreg” er et landsdekkende register over eldre bygninger og andre kulturminner. I Sponvika finner vi flere SEFRAK-registrerte bygninger. Dette er hovedsakelig bygninger bygd før 1900. Det er i utgangspunktet ikke noen restriksjoner på bygninger i registeret, men det kan gi kommunen en oversikt over hvilke bygg som en kan ta en verneverdivurdering av før de endres, flyttes eller rives.

Bygningene er registrert i tre kategorier som er markert på kartet på motsatt side. De grå er ruiner eller fjernet bygning. Det vil si at det kan være rester etter bygg, eller at bygg har blitt revet, flyttet eller brent. De røde markerer bygninger fra før 1850 som ifølge Lov om kulturminner §25 gjør at det er meldepliktig ved rivning eller ombygging. De gule er andre SEFRAK-registrerte bygninger, som vil da si bygninger bygget før 1900.

Markering av eldre bygninger.

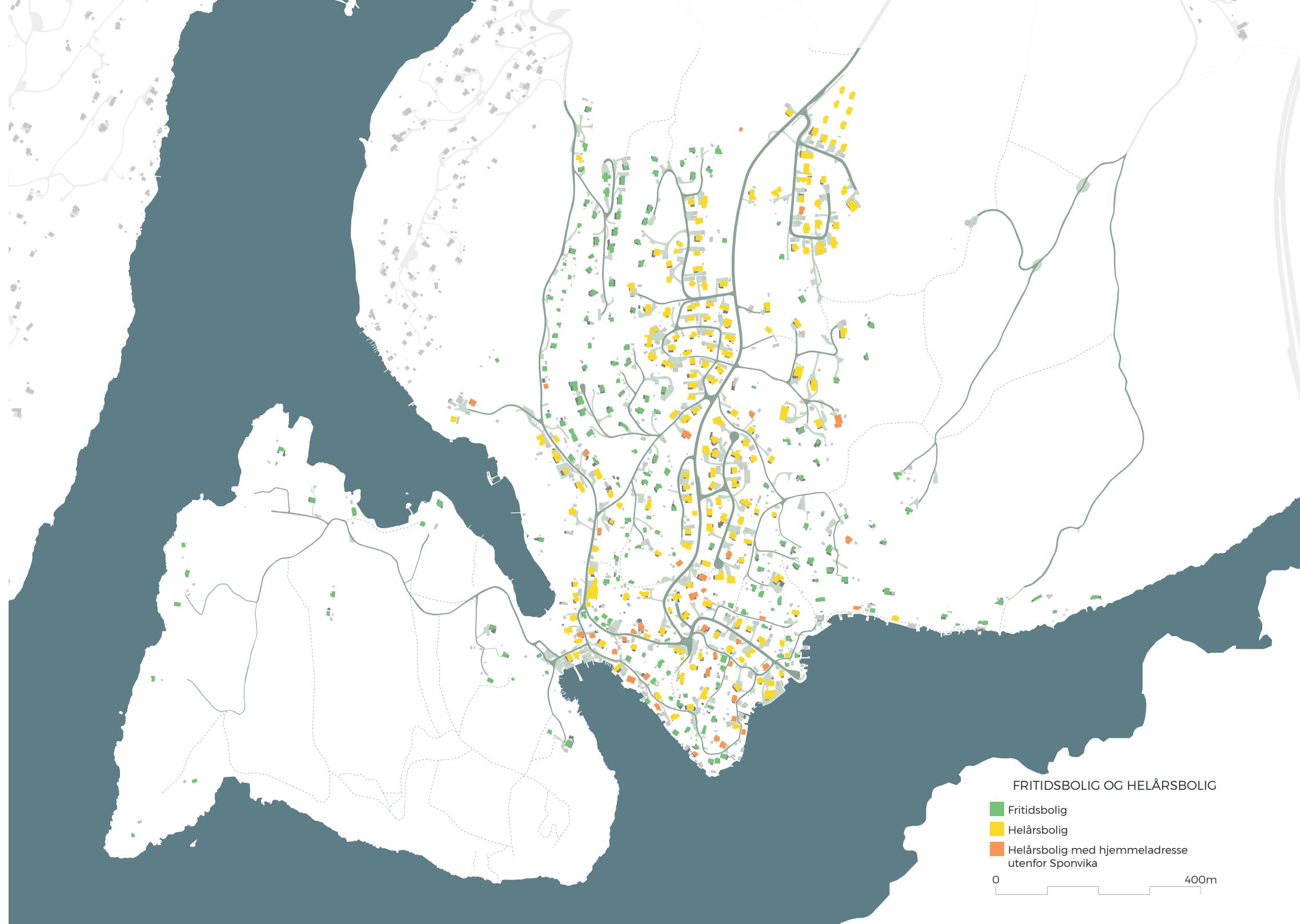

Helårsboliger og fritidsboliger

I analyseområdet er det en blanding av både helårsboliger og fritidsboliger. Det bygges jevnlig boliger gjennom fortetting og det har skjedd utbygging av boligområder. Det er allerede flere hyttefelt, både i og i nærheten, som Svalerødkilen. Interessen for boliger i Sponvika har økt. Det er ingen boplikt i Sponvika.

Innenfor analyseområdet er det i dag omkring 197 fritidsboliger og 213 helårsboliger. Av helårsboligene har 175 hjemmel i Sponvika og de resterende 38 har hjemmel utenfor Sponvika.

Det er mulighet for at helårsboliger med hjemmel utenfor Sponvika benyttes som fritidsbolig. Samtidig er det også mulighet at fritidsboligene benyttes som bolig store deler av året.

VEIER, STIER OG PARKERING

Sponvika kan nå med siste avkjøring fra E6, før veien går over grensa til Sverige. Fra Sponvika til Halden sentrum tar det cirka 12km. Det går gang- og sykkelvei fra Halden og frem til tollstasjonen. Kyststien er en sammenhengende sti som går langs kysten i Halden og går blant annet gjennom Sponvika.

Det er få veier i Sponvika som har stor trafikkbelastet. Veien med mest belastning er innfartsåren, fylkesvei 934, med årsdøgnstrafikk på

1203 i 2016. Hastigheten på denne veien er 80km/t, frem til Skansen boligområde der det skifter til 60km/t og 50 km/t før avkjøringa til Bukteløkka. Utenom den, fører de fleste veier rett til boliger og boligområder. Fortau er en sjeldenhets og finnes kun der er nylig bearbeidet i sammenheng med nyere boligfelt og bussholdeplasser. Ved Hårbyløkka er det regulert inn fortau på begge sider av veier, her er den kun en liten del som er bygd.

Harde trafikkårer

Innkjøringa til Sponvika som eksempel. Veien er uten gang- eller sykkelfelt. Med liten veiskulder og ingen midtstripe. Hastigheten er mellom 80 og 50 km/t.

Vei med gang-/sykkelfelt

Bildet er tatt ved Skansen boligfelt. Her er det bygd litt gang-/sykkelfelt i sammenheng med bussholdeplassen. Dette finnes noen få steder i Sponvika.

Blandet bruk, hovedsakelig bil

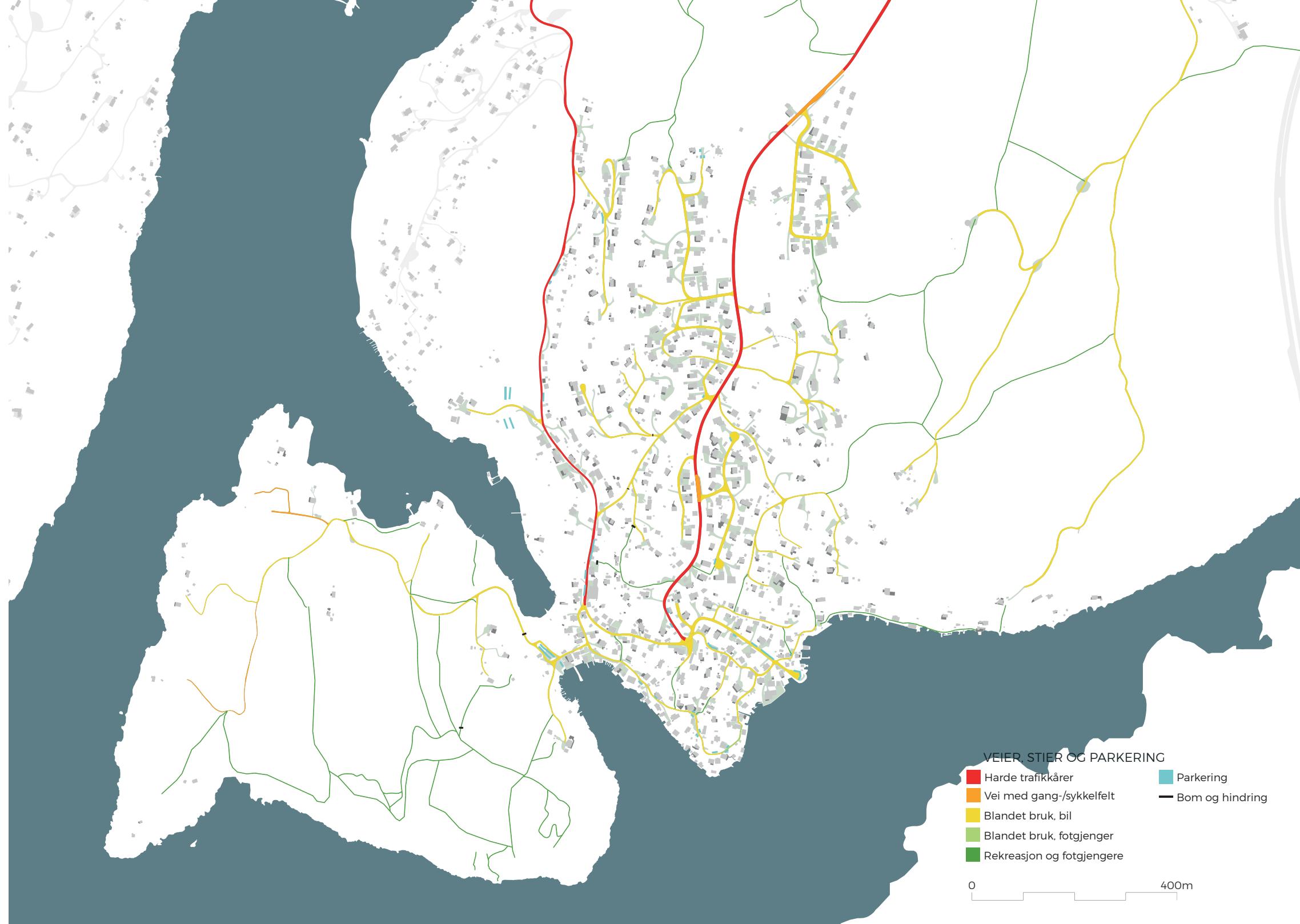
Bildet er tatt ved Fjordveien. Vei tilpasset bilbruk, men som deles med fotgjengere/ syklister og har lavere hastighet enn harde trafikkårer. Grusveier er også i denne kategorien.

Blandet bruk

Men her hovedsakelig for fotgjengere og syklister. Mulighet for bilbruk. Eksempelet er fra den steinbelagte delen av Fjordveien.

Rekreasjon og fotgjengere

Sponvika har både små stier mellom bebyggelsen og mange stier i nærliggende naturområder.

REGISTERTE STIER

Mange av stiene i Sponvika går langt tilbake i tid og er en historisk måte og bevege seg rundt i Sponvika. Flere har tidligere vært veier tilpasset hest og kjerre. Opprinnelig har mange stier og veier gått gjennom eiendommer. Men på grunn av privatisering er noen blitt begrenset eller fjernet.

Flere stier kan være vanskelig å få øye på. De kan gå i ett med omgivelsene, eller ligne på mer private stier og innganger. Flere stier vedlikeholdes, men mange trenger litt opparbeiding og markering for å tydeliggjøres.

1. Korterødveien til Strandveien

I tillegg til disse stiene, finnes det et stort antall stier både på Kjeøya og i skogsområdene rundt Sponvika. Kyststien går også gjennom Sponvika og er markert.

2. Torget til Strandveien

Tydelig tråkket sti, men inngangene er ikke særlig markert. Mest synlig fra Strandveien, litt mindre fra Korterødveien da den starter ved siden av en garasje. Dette var tidligere en vei.

Den nederste delen av stien, fra Strandveien, er delvis bearbeidet med trapp og håndløper. Gresset på stien er klippet og vedlikeholdt. Lite synlig fra Torget, da den starter bak busskuret.

3. Strandveien og Gata

Bearbeidet med trapp og håndløper. Stien starter smalt ved en garasje fra Strandveien og ender tett på en oppkjørsel i enden av Gata.

5. Mølenveien til Klokkgata

6. Klokkgata til Liaveien

4. Mellom Mølenveien og Liaveien

Går fra Mølenveien mellom to hus, veldig tett på det ene og gjennom eiendommen, og deretter en oppbygd trapp til Liaveien. Trappen er i delvis dårlig forfatning.

Tydelig sti, gresset er klippet og stien er bearbeidet og vedlikeholdt. Langs stier ligger flere hytter og kryssende stier, hovedstien er markert med skilt.

Fra Klokkgata starter stien tydelig. Fra Liaveien må den lettes litt etter. Den er godt tråkket, og på noen tidspunkt har også gresset blitt klippet.

7. Sponvikveien til Bybakken

En tydelig sti som leder til hytter. Fra Sponvikveien går det først på bilvei, gjennom om et tun, forbi mange hytter og ender opp i innkjørselen til et hus. Stien virker litt privatisert, særlig ved Bybakken der man må gjennom en port. I tilknytning til denne stien går det stier mot Korterødveien, disse er også privatisert ved at man må gå gjennom oppbygd veranda eller passere skilt markert med "ingen gjennomgang".

Kyststien

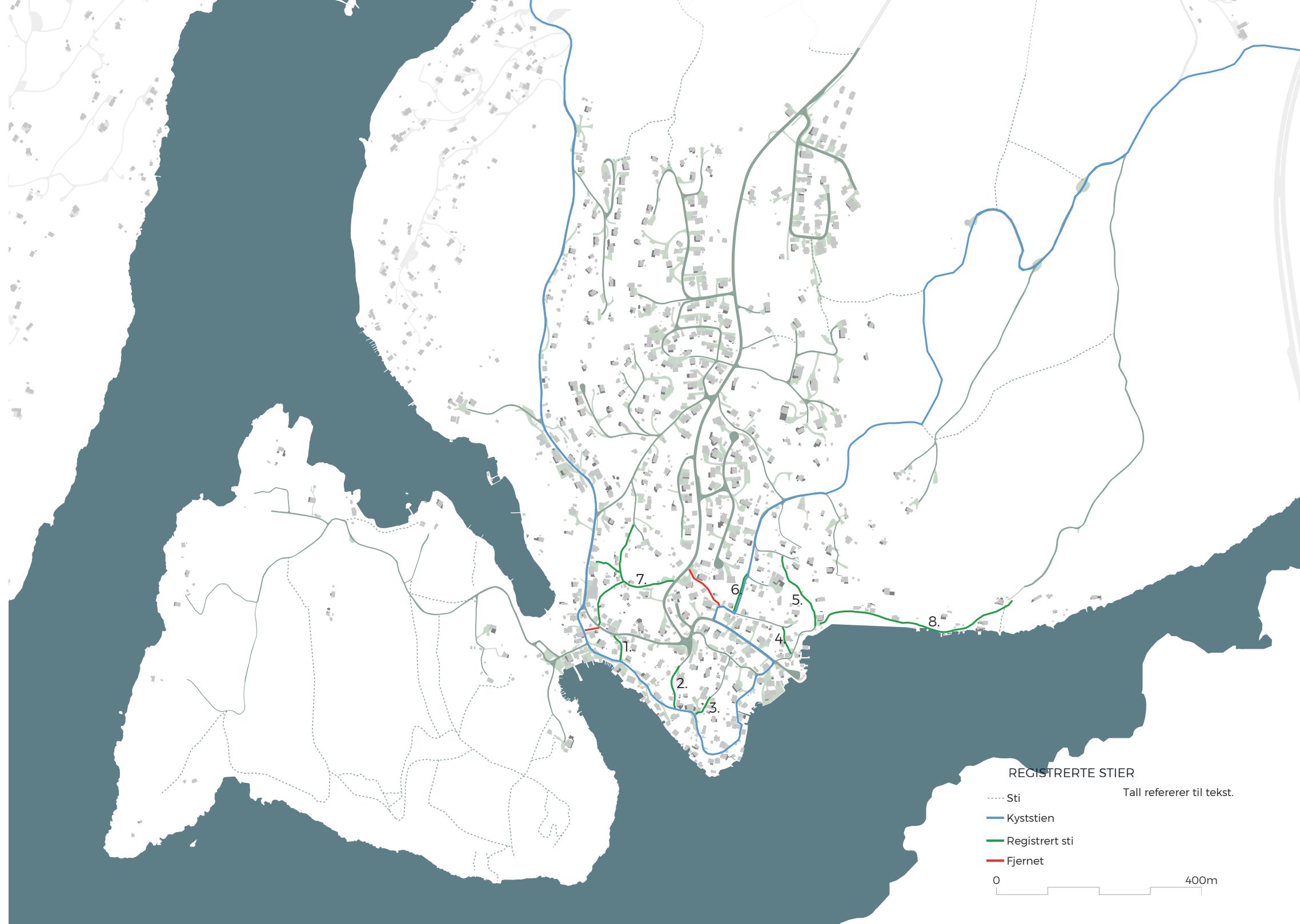

Denne stien er markert med blå merker og går gjennom variert terreng, fra skog til vei. Den er en del av en lang sti som går langs hele kysten i Halden. I sør fortsetter den med lignende sti ved Riksgrensen og i nord fortsetter den inn i Sarpsborg.

8. Mølenveien til Svinesundhagen

Stien går langs strakkanten gjennom flere eiendommer. Der stien går oppover i skogen er den lite markert, siden den er delvis privatisert men oppbygd trapp. Stien møter videre en skogsbilvei.

MØTESTEDER

På bakgrunn av å ha jobbet med stedsanalysen tar vi frem noen møteplasser i Sponvika.

Vertshuset

Dette er en sommeråpen restaurant som også er den lokale puben. Utover sommersesongen er den åpen i noen helger. Her arrangeres det også konserter og noen aktiviteter som "Barnas restaurant".

Pina på Kjeøya

Velhuset

Dette er foreningshuset til Sponvika Vel. Huset kan leies av medlemmene, men det arrangeres også aktiviteter året rundt for Velforeningens medlemmer.

Kjeøya

Halvøya er et friluftsområde. Få hytter og hus, men mange stier og turmål. Her finnes to av Sponvikas strenger, Grønnbukt og Pina. Om sommeren er Pina full av badegjester. Stiene på Kjeøya er varierte, både lette og mer utfordrende.

Eika

Eika

Den gamle Eika i Fagervik er blitt et landemerke i Sponvika. I området finnes det lekeplass, ballbane og sitteplasser. Om sommeren arrangeres festivalen "Fest under Eika".

MILJØFAKTORER

Miljøfaktorene som nevnes er på bakgrunn av arbeidet med stedsanalysen.

Sjøen

Sponvika har en nærhet til havet. Det brukes til fisking, bading og rekreasjon. Men Sponvika har en historisk nærhet i sjøen. Det har vært et av livsgrunnlagene og måten man tidligere reiste på. I tillegg ligger store deler av bebyggelsen helt ned til strandkanten.

Den gamle bebyggelsen

Over store deler av Sponvika finnes det gamle hus, sjøboder og brygger. Det er minner av måten

de bodde og levde i Sponvika. De ligger godt i terrenget og lager et interessant miljø å bevege seg rundt i.

Veier

Det er flere eldre veier som er i bruk i Sponvika i dag. Mange er blitt til stier, men brukes fortsatt for å komme seg rundt til fots. De er mer dynamiske enn mange nyere veier og bevegelsen til fots blir interessant.

Vedlikehold

Hus og hager bugner av blomster om sommeren. De fleste av boligene og sjøbodene er i god stand

og holdes ved like. Området oppleves som pent og ryddig.

Menneskelige dimensjoner

Flere av miljøfaktorene har en fellesnevner. Det er den "menneskelige størrelsen". Mange av de gamle hus og hytter har en størrelse som er behagelig. De ligger tett, men ikke for tett. Noen er nær veien og andre litt unna. Mange av de gamle veiene har også en slik størrelse, i tillegg går de med terrenget og leder til rom mellom bygninger og utsikt over fjorden. Sjøen ligger også så nært at man flere steder kan gå helt ned til strandlinjen.

VEIEN FREMOVER

Stedsanalysen forholder seg mest til nåtid og det historiske. Denne delen av analysen skal gi et fremtidsperspektiv og belyse utviklingspotensiale.

Bakgrunnen for disse vurderingene er basert på egne vurderinger med bakgrunn i analysen. I tillegg tas det med innspill fra folkemøtet som ble holdt i Sponvika 21.september 2017.

RESSURSER

Historie

Sponvika har en lang og spennende historie. Stedet har vært bebodd i lang tid. Det finnes mye gammel bebyggelse, rester av eldre veier og sjøen har til all tid vært en stor del av livet i Sponvika. Det er også historiske spor fra blant annet bronsealder, krig mot svenskene og fra 2.verdenskrig. Det er mange historier som kan fortelles, både om dagliglivet i Sponvika og de kulturhistoriske minnene.

Turområder

Sponvika er omringet av fine turområder. Skogsområder og sjøen ligger tett på. Kjeøya har muligheter for varierte aktiviteter, fra bading til utforskning. Alle skogsområdene har et mangfold av stier, både lette og utfordrende.

Engasjerte folk

Etter å ha undersøkt, snakket med noen av de som bor og benytter seg av Sponvika, er det tydelig at det er mange engasjerte folk her. Sponvika Vel bidrar også med engasjerte folk. De arrangerer blant annet aktiviteter, bidrar til oppgradering og trivsel. Det er tydelig når en går rundt i Sponvika at der er mange her som er opptatt av å holde området fint. Hus er velholdt, det er blomstrende hager og mange sier hei når man går forbi.

Turisme

Omtrent halvparten av boligene i Sponvika er hytter. I tillegg er det etterspørsel etter fler. Det finnes noen få uteleihytter. Mange av sommergjester benytter seg av aktiviteter og aktiviteter i nærheten. Det kan være å dra til Sverige og Halden, men også Vertshuset.

Sjøen og strandlinjen

Sponvika ligger veldig nært havet. Mye av strandlinjen er bygd igjen, men ikke alt. Sjøen har vært en ressurs for fiske og transport. I dag gjør driver mange gjerne med fiske og båtliv, men heller som rekreasjon.

UTFORDRINGER

Kystlinjen

På grunn av mye bratt terreng og utbygging er en stor del av strandlinjen utilgjengelig eller privatisert. De stendene som er tilgjengelige for alle, blir mye brukt. Det er få allmenne tilgjengelige båtplasser. Det gjelder også overnatningsplasser for båt. En utfordring vil være å legge til rette for allmenn bruk og tilgjengelighet til sjøen.

Parkering

Det er få offentlige parkeringsplasser i Sponvika. Fagervik har oppmerkede parkeringsplasser. Snuplassene Skjæret og Torget benyttet noen ganger som parkering. I tillegg parkeres det langs veier. Dette kan gå utover sikkerhet, med tanke på plass til uthyrningskjøretøy. Mulighet for trygg parkering er en utfordring.

Fritidsbolig

Omtrent halvparten av boligene innenfor analyseområdet er fritidsbebyggelse. Utenfor ligger det enda flere hytteområder og Sponvika øker som et sommersted. Dette kan både være en ressurs, som turisme, men også en utfordring med tanke på Sponvika som et helårsssted. Sidene av denne saken er mange og dreier seg om boplikt, utbygging, salg av bolig og tilgjengelige samfunnsfunksjoner.

Avstand og samfunnsfunksjoner

“Alt” må nås med bil eller buss fra Sponvika. Det gjelder skole og barnehage, jobb, butikker og andre servicefunksjoner. Det er heller ingen gang- og sykkelvei ut av Sponvika. I tillegg er det få bussavganger. Men en utvikling av Sponvika kan det vurderes om hva som hører til på et tettsted og hvordan kommunikasjonen det som er på utsiden.

Stier og gamle veier

Mange steder i Sponvika er det spor etter de gamle veiene. Noen har blitt utbedret til vei, mens andre har blitt til stier. Utfordringen med stiene er at de ofte går gjennom og tett på eiendommer og boliger. Derfor er noen stier blitt privatisert eller fjernet. Sponvika er et lite sted og stiene er en enkel måte å bevege seg rundt på, samtidig er de historiske.

Tverrgenerasjonsvennlig

Både eldre og yngre forteller at de trives i Sponvika. Det er rolig og oppleves som et trygt sted. Utfordringen med dette punktet er at videre planlegging bør ta hensyn til at det kan være plass til flere aldersgrupper i Sponvika. Lekeplassen i Fagervik gir et godt bilde på dette med lekeapparater for små barn, aktiviteter for litt eldre og sitteplasser for de som behøver dette.

MULIGHETER

Historie og vern

Historien til Sponvika kan gjøres enda mer levende og tilgjengelig. Det historiske bygningsmiljøet, de gamle veiene og kulturminnene kan gi muligheter for bruk, vern og formidling. Levende tettsted med en levende historie.

Turområder

Turområdene i og rundt Sponvika er spennende områder. Kyststien er den eneste markerte stien som ble registrert. Her er det muligheter for tilrettelegging for lette og utfordrende turer. Både i skog, historiske områder og strandkanten. Sårbare områder kan med denne bevisstheten tas vare på og utbedring kan gjøres der det blir større belastning.

Turisme

Sponvika ligger veldig nærmee både E6 og grensa. Det er lett å ta seg til Sponvika med bil, og lett å reise ut og utforske omliggende områder. Turister og hyttefolk kan gi muligheter for overnattingssteder og sommerbutikker. Men kan turistsesongen utvides? Hva mer kan Sponvika tilby turister? Fiske, turområder, høst, vinter og vår i Sponvika.

Lek, idrett og aktiviteter

Med naturområder og sjøen i nærheten er det muligheter for aktiviteter av mange slag. Er det mulig å ha aktiviteter som fungerer hele året?

Helårssted

Dette punktet er allerede blitt nevnt, men kan være noe å ha med når man snakker om utvikling. Det å finne muligheter for helårsbruk av Sponvika kan være med på å gi et løft. Dette gjelder alt fra turisme og aktiviteter, til boliger.

KILDER

Litteratur

Jacobsen, F: Halden passasjerbåter. Halden Arbeiderblad: 14.04.2010 (06.10.2017). Tilgjengelig fra: <https://www.ha-halden.no/nyheter/haldens-passasjerbater/s/1-2906373-4985453>

Klemsdal, T: Landformene i Østfold. Natur i Østfold 21(1/2):7-31. 2002.

Miljødirektoratet: Miljøstatus Kart. Tilgjengelig fra: <http://www.miljostatus.no/kart>

Reinar og Westerlind: Kulturhistorisk stedsanalyse. En veileder i bruk av DIVE, Utgitt av Riksantikvaren 2009.

Riksantikvaren, Direktoratet for kulturminneforvaltning: Kulturminnesøk. Tilgjengelig fra: <https://kulturminnesok.no/>

Skjeggedal, T: Stedsanalyse - innhold og gjennomføring, Utgitt av Miljøverndepartementet, 1993.

Statens Vegvesen: Vegkart. Tilgjengelig fra: <https://www.vegvesen.no/vegkart>

Statistisk Sentralbyrå: Folkemengde, etter grunnkrets(1999-2017). Folkemengde etter region (2016).

Stylegar, F: Steinalderen i Norge, SNL: 06.07.2017 (06.10.2017). Tilgjengelig fra: https://snl.no/Steinalderen_i_Norge

Thorsnes, G: Berg - tidligere kommune, SNL: 04.03.2015(06.09.2017). Tilgjengelig fra: https://snl.no/Berg_-_tidligere_kommune

Warberg, H: Sponviken, Historien om et strandsted. Utgitt 1996.

Warberg, H: Slaget i Sponviken 1716, Fortet bygget 1675 Angrepet og Ødelagt 1716. Utgitt 2016.

Østfold Historielag: Kulturminnekart. Tilgjengelig fra: <http://kulturminnekart.no/ostfold/>

Østfold Kollektivtrafikk: Ruteinformasjon Halden-Isebakke-Svinnesund-Sponvika. Tilgjengelig fra: <https://www.ostfold-kollektiv.no/media/1079/118-20170821.pdf>

Flexx. Tilgjengelig fra: <http://ostfold.flexx.no/media/1320/halden-kommune-vaaren-2016.pdf>

Samtale med blant annet Bjørn Edvartsen og Jan Kåre Lundberg, Svein Andreassen og Truls Pettersen, Lise Aam og andre fastboende og ferierende i Sponvika.

Foto og illustrasjoner

s. 2: Plasseringen til Sponvika i sammenheng med Halden. Basert på kart fra GoogleMaps.

s.6: Historisk kart(1703). Kartverket.

Panorama av Sponvika. Delt av Svein Andreassen.

s. 10: Stranda Pina i Halden. Guttene er fra barnehjemmet i Sponvika. 1930.
Foto: Larsen, Christian Emil/Østfold Fylkes Billedarkiv. Tilgjengelig fra:
<https://digitaltmuseum.no/011015152582/stranda-pina-i-halden-gutten-er-fra-barnehjemmet-i-sponvika-1930-kvinne?i=23&aq=text%3A%22sponvika%22>

s. 12: Sponvika, 1910-1900 (usikker). Foto: Worm-Petersen, Severin/Norsk Teknisk Museum. Tilgjengelig fra: <https://digitaltmuseum.no/021016121934/sponviken?i=3&aq=text%3A%2217934%22+owner%3F%3A%22NSM%22>
Smålenenes amt nr 105-2: Plan over Sponvig Skansen samt Indleøbet til Friderichshald: Østfold. (1800). Historiske kart, Kartverket.

s. 14: Smålenenes amt nr 1: Situations Carte von der Døen Insull bey Sponwiigen: Østfold. (1700). Historiske kart, Kartverket.
Smålenenes amt nr 8: Carte von Spon-Wigen: Østfold. (1703). Historiske kart, Kartverket.
Kart med antatt begyggelse og vei rundt år 1700. Basert på Historiske kart fra Kartverket.

s. 17: Kart med markeringer av funnsteder og mulig strandlinje ca 5000 år fvt.
Nettside med kart, Kulturminner i Østfold, Østfold Historielag. Tilgjengelig fra: <http://kulturminnekart.no/ostfold/>

s.21: Kart med marking av bonitet der informasjon er hentet fra NIBIO.
Tilgjengelig fra: <https://kilden.nibio.no/>

s. 29: Flyfoto 1948, 2006 og 2016. Norge i Bilder.

Alle kart er basert på Halden Kommunes kartdata om ikke annet er oppgitt.
Alle foto og illustrasjoner er tatt eller laget av forfatteren om ikke annet er oppgitt.

Stedsanalyse Sponvika
Halden Kommune, avdeling for samfunnsutvikling

